

שווים במדים: ממצאי מחקר מלווה

ד"ר שירלי ורנר

בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש
פאול ברואלד; האוניברסיטה העברית בירושלים

מחקר זה נערך בסיוע מענק מחקר מקרן שלם; הקרן לפיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות
שכלית התפתחותית ברשויות המקומיות

רקע

- מדיניות וחקיקה מכירים בזכות של אנשים עם מוגבלות להכלה ושילוב קהילתי בחברה.
- בישראל, השירות הצבאי מהווה מחויבות אזרחית נורמטיבית עבור כלל האזרחים. על כן, מסגרת זו הינה בעלת חשיבות עבור ההשתתפות המלאה של הפרט בחברה.
- לשירות צבאי תפקיד חשוב בקביעת המעמד החברתי של הפרט.
- יחד עם זאת, מתבגרים עם מוגבלות שכלית לרוב מקבלים פטור ומודרים משירות צבאי. התוצאה באה לידי ביטוי בירידה בדימוי העצמי ותחושות הדרה לפרט ולמשפחה.

שווים במדים

"שווים במדים" פותח ב 2007 במטרה להביא לגיוסם של בוגרים עם מוגבלות שכלית.

שותפי הפרויקט:

1. צה"ל
2. אקים ישראל
3. האגף לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית במשרד הרווחה

שלבי הפרויקט:

קורס הכנה
התנדבות
שירות צבאי
שחרור

שווים במדים

המטרות:

1. הזדמנות לאנשים עם מוגבלות שכלית להתגייס לשירות סדיר ומשמעותי בצה"ל.
2. לשפר הערכה עצמית וביטחון עצמי.
3. רווחה נפשית בקרב שאר בני המשפחה.
4. לתרום לשינוי עמדות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית.

הרציונאל:

1. לאפשר לאנשים עם מוגבלות שכלית לקחת חלק בחווית חיים מרכזית של גיוס לצבא בהתאם ליכולותיהם וצרכיהם.
2. לאפשר מגע בין אנשים עם מוגבלות שכלית לבין אחרים בחברה הישראלית.

שווים במדים במספרים (נכון לסוף המחקר)

- נתונים במחקר נאספו מ 9 קורסי הכשרה.
- 117 בוגרים התחילו קורסי הכשרה אלו.
- 100 סיימו את קורסי ההכשרה.
- 84 עברו לשלב ההתנדבות (24 נשרו).
- 57 התאימו לקריטריונים לגיוס (26 נשרו + 3 ממתנינים).
- 43 גויסו, 9 לקראת גיוס (5 נשרו).
- 22 שוחררו.

מחקר מעורב עם 4 קבוצות של נחקרים

מחקר נפרד בקרב כל אחת מקבוצות המחקר:

- בוגרים עם מוגבלות שכלית.
- מפקדים וממונים ישירים (אזרח עובד צה"ל).
- חיילים ללא מוגבלות שכלית המשרתים באותם בסיסים.
- הורים ובני משפחה אחרים של בוגרים.

מחקר 1

בוגרים עם מוגבלות שכלית

שיטות המחקר

57 ראיונות עומק איכותניים עם 39 אנשים עם מוגבלות שכלית (14 רואיינו ביותר משלב אחד)

נושאי הראיון:

- התנסויות בקורס ההכנה ובשלב ההתנדבות.
- חוויות ביום הגיוס.
- הבדלים בין היות "מתנדב" להיות "חייל".
- תפקיד בצבא.
- קשרים עם חיילים אחרים והמפקד.
- חוויות משמעותיות או ייחודיות.
- דברים שהם פחות אהבו או שהיו קשים עבורם.

ממצאים

שלוש תימות:

1. הצבא כחלק מהחיים בישראל: "להיות כמו כולם".
2. שילוב חברתי של חיילים עם מוגבלות שכלית.
3. שילוב של חיילים עם מוגבלות שכלית במערכת הצבאית: פיתוח של זהות חיילית.

1. הצבא כחלק מהחיים בישראל "להיות כמו כולם"

- "באמת אני אהבתי את התהליך הזה ורציתי להיות חייל.
אני רוצה להגשים את החלום הזה." (בן)
- "בחרתי להשתתף בקורס ההכנה לצבא כי... זה חלק
מהחיים שלי... ו...צבא... בשבילי זה... גם המשפחה
הביולוגית שלי הם חיילים, גם שומרים עלי ואני שומרת
עליהם. צבא בשבילי זה בשביל להגן על ישראל." (נירית)

1. הצבא כחלק מהחיים בישראל

"להיות כמו כולם"

- הצבא כשלב נורמטיבי בתרבות הישראלית.
- הרצון להיות חלק אינטגרלי של החברה הישראלית.
- "אני חושב שזה חשוב כי אלף בשביל להגן על המדינה שלנו ולהגן על הסמל שלך ולהיות חייל כמו כל אזרח בארץ." (יאיר)
- בתיאור הצבא, משתתפים רבים השתמשו במונחים אשר שאולים משוק העבודה.

2. שילוב חברתי של אנשים עם מוגבלות שכלית

- מרבית המשתתפים תארו שביעות רצון מההווי החברתי בבסיס בו הם משרתים.
- בבסיס החיילים יכול להיפגש עם חיילים אחרים ולהיות נוכחים פיזית עימם.
- קשרים אלו, לרוב, היו מוגבלים רק לזמן השהות בבסיס.

2. שילוב חברתי של אנשים עם מוגבלות שכלית

- "להתגייס לצבא כי אני כיף לי בצבא. כי יש לי חברים, חברות, הם מעגל ואז הם מדברים איתי... חיילות, רק הן מדברות איתי, וכולם חברות, אולי ידידה, או אני אמצא אהבה ואוהב אותה וזה, ואני מציע לה פרחים, אני אקח אותה לארומה, אני אפנק אותה." (דותן)
- "יש ארוחת בוקר שם במחסן עושים... ימי הולדת יש, מביאים שתיה, חטיפים, כל זה, ליום הולדת, הכי כיף לי להיות במחסן." (אהוד, התנדבות)

2. שילוב חברתי של אנשים עם מוגבלות שכלית

- מספר חיילים מציינים שהקשרים עם חיילים אחרים מבוססים על העבודה המשותפת ומוגבלים לזמן השהות בבסיס.
- "זה לא שאני נפגשת איתן אחרי הצהרים ומתקשקות כל היום, לא, זה לא ככה, זה לא נקרא חברים. אולי בצבא אפשר.. עובדים עם אנשים. אני לא באה, אומרת להם בואי נהיה ככה וככה... חברים... זה לא חברים, זה חברים לעבודה שאת יכולה, אפשר להתייעץ איתם, אבל לא ב.. כשאת הולכת, נפגשת איתם." (אלה)
- קשרים קרובים נוצרו בין חיילים מהפרויקט.

2. שילוב חברתי של אנשים עם מוגבלות שכלית

- מיעוט מהמשתתפים לא יצרו קשרים עם חיילים אחרים בבסיס ולא הרגישו שהם משולבים חברתית.
- "האמת שלא ממש השתלבתי עם חיילות אחרות, זה רק אני והבצ"ר (בסיס ציוד רפואי) שעבדתי איתם שמה. אז היו שתיים שממש התחברתי אליהם... ובסוף הם ממש לא... לא רצו כנראה, לא רצו להגיד לי שלום, או רצו להגיד לי, אבל לא התחברו אלי כל כך." (נעמה)

3. שילוב החייל בתוך המערכת הצבאית: פיתוח של זהות חיילית (קורס)

- לקורס ההכנה תפקיד חשוב בסוציאליזציה. במהלכו מתפתחות ציפיות בנוגע לשירות, משמעות השירות וחיזוק הביטחון העצמי.

- "הקורס גרם לי להרגיש טוב, להרגיש שאני חיילת עצמאית לחלוטין. לקחת את האחריות ולגלות את החיים עצמם ש... בצבא יש המון דברים שאפשר להיכנס אליהם... חלק הכי טוב בשבילי, בשביל להגן על ישראל, במיוחד להציל את ישראל מהמלחמות, ואם יתנו לי עבודה בשביל לנסוע בהליקופטרים ומסוקים אני מסכימה בהחלט ולעשות את זה חלק מעבודה טובה. אני יודעת שזה עבודה קשה, אבל אני מסוגלת לעשות הכל, כולל יריות באויבים, כולל אקדחנות... והכי חשוב להיות בצבא כי זה חלק מהחיים שלי, זה העיקר." (נירית)

3. שילוב החייל בתוך המערכת הצבאית: פיתוח של זהות חיילית (קורס)

- למידה כיצד מצופה מהם להתנהג בצבא, מערכת של חוקים, כללים וסמכות המפקד.
- "למדתי הרבה, איך צריך להקשיב למפקד, אסור להתחצף אליו. למדנו גם שאסור לקלל מפקד. למדנו הרבה."
(יערה)
- שיא החוויה במהלך שבוע הגדנ"ע.

3. שילוב החייל בתוך המערכת הצבאית: פיתוח של זהות חיילית (התנדבות)

- התרגשות רבה וציפייה לגיוס.
- התנדבות כשלב מעבר בין קורס ההכשרה להפיכה לחייל.
- במהלך ההתנדבות, משתתפים הדגישו כי הם ממלאים את תפקידם כראוי ועומדים באתגר שניצב בפניהם.
- "אני גם, כשאומרים לי משהו אני עושה. אני עובד, אני לא משחק. אני עושה דברים שאני צריך לעשות". (ישי)
- שלב ההתנדבות מאופיין בתחושות של אמביוולנטיות וחוסר בהירות.

3. שילוב החייל בתוך המערכת הצבאית: פיתוח של זהות חיילית (שירות)

- יום הגיוס קיבל משמעות ייחודית בסיפורי החיילים.
- מסמל את הפיכתם לחיילים.
- אי-וודאות שאפיינה שלב התנדבות פוחתת.
- "אני כבר לא מתנדב יותר, גמרת... אני כבר חייל, לא...
לא צעצוע." (אדם)
- "לפני שהתגייסתי הייתי סתם, סתם... חיילת. עכשיו זה
קצת שונה... בהרגשה, בהרגשה. בהרגשה רק." (איילה)

3. שילוב החייל בתוך המערכת הצבאית:

פיתוח של זהות חיילית (שירות)

- מרבית המשתתפים נתנו דוגמאות לאופן שבו הם הרגישו משולבים ביחידות הצבאיות.
- הרגישו שהם עצמאיים, אחראיים ושמעריכים אותם בתפקידים שהם ממלאים.
- מיעוט הציגו נקודת מבט ביקורתית וחשו קשיים בשילוב שלהם ובתפקידים אשר נתנו להם.
- "רוב הזמן הייתי שם עם הבנות... הם היו עושים הזמנות מהצבא, ואני לא עושה את זה כי... אין בי צורך של המפקד." (נעמה)
- "להרים ארגזים של עגבניות זה הכי קשה, אני לא אוהב להרים דברים כבדים. יש שם גם מלא זבובים בפח הזה כשיוצאים החוצה, אי אפשר ככה" (אדם)

מסקנות

- חיילים עם מוגבלות שכלית משולבים היטב כיום בצבא, מבצעים תפקידים שונים ומגוונים ויצרו קשרים חיוביים וקרובים עם חיילים אחרים. יחד עם זאת, קשרים אלו מוגבלים בזמן ומיקום.
- מהו שילוב אמיתי? לאיזו רמה שילוב צריך לשאוף?
- האם יש לשלב חיילים עם מוגבלות שכלית באופן יחידני או בקבוצות קטנות?

מחקר 2

מפקדי היחידות
בהם משולבים
חיילי הפרוייקט

שיטות המחקר

22 ראיונות עומק איכותניים עם 28 מפקדים או ממונים ישירים מ 12 יחידות צבאיות.

שאלות לדוגמא:

- מה דעתך על פרוייקט השירות הצבאי המופעל על ידי אקים?
- מהן ההשלכות של השילוב של חייל עם מוגבלות שכלית על החייל המשולב?
- מהן ההשלכות של השילוב של חייל עם מוגבלות שכלית על חיילים אחרים ביחידה?
- מהן ההשלכות של שילוב זה עליך?
- מהן ההשלכות של שילוב זה על הצבא כמערכת?

ממצאים

אציג ממצאים של 5 תימות עיקריות:

- תפקיד המפקד.
- אתגרים וקשיים.
- השלכות השירות הצבאי על הבוגרים.
- השלכות השירות על המפקדים.
- השלכות השירות על המערכת הצבאית.

1. תפקיד המפקד

- קשר עם בוגרים כתנאי הכרחי להצלחת השילוב.
 - למפקד תפקידים שונים ועליו להיות מעורב בתחומים שונים בחיי הבוגר.
 - **המפקד כדמות חינוכית ומורה דרך**: התאמת התפקיד ליכולות הבוגרים, לבחון וללמוד את יכולות הבוגר, לספק לבוגרים תמיכה עד שלומדים תפקיד.
 - **המפקד כדמות מעצימה**: התמקדות בכוחות ויכולות ולא בחולשות של הבוגרים. התאמת תפקידים משמעותיים בכדי שירגישו שהם תורמים.
- "את יודעת, אני קצת ליטוש, בתכלס, יש הרבה דברים שהם טובים בו ואני מלטשת אותם. את מבינה? מלטשת"

1. תפקיד המפקד

- **המפקד כדמות הורית:** קשר רגשי עמוק עם בוגרים, מעורבות בחיי הבוגר, חום, אהבה, חינוך והגנה, דאגה יומיומית לשלומם.
"הם יודעים שיש לו גב, אני לא נותנת לאף אחד פה לצחוק עליו. אף אחד שלא יפריע לו דיר באלקום. אף אחד."
• **המפקד כדמות סמכותית:** להציב גבולות הכרחיים בכדי לאפשר ביצוע מיטיב של תפקידם הצבאי.
"עבודה הוא עושה לכל דבר, מרים, סוחב, מנפק ציוד, מזכה ציוד, כמו שאר החיילים. מקבל פקודה מקבל הנחיה, מבצע, אם הוא לא מבצע הוא חוטף מאיתנו."
• שימוש בגבולות אינו הדפוס הראשוני בו נקטו מפקדים.

2. אתגרים וקשיים

- קשיים בקשר עם הבוגרים: קושי להתמודד עם דפוסי התנהגות מסוימים ולמצוא פתרונות הולמים.
- בעיקר בתחילת הדרך המפקדים ציינו כי הם חשו חוסר במיומנויות וידע כיצד עליהם לנהוג עם הבוגרים.
- קושי בהקניית משמעת (איחורים, היעלמויות, הסחת דעת בעת תפקיד).
- חשש מה יקרה כאשר הבוגר ישוחרר.

3. השלכות השירות על הבוגרים

- גיוס כתורם לגאווה ושייכות.
- שיפור בתפקודם, רכישת מיומנויות ואחריות ועצמאות.
"ברגע שבהתחלה אתה עושה עבודה יחד עם עוד חייל ואחרי זה עושה את העבודה לבד, אתה כבר מרגיש את השינוי. יש להם אחריות, יש להם אכפתיות יותר מכל אחד... אתה נותן להם משימה, הם עושים מ'א' ועד ת'."
- כישורי שפה כתוצר של שירות לצד חיילים ללא מוגבלות.
- שילוב חברתי של הבוגר בפעילויות היחידה השונות בתוך ומחוץ לבסיס.

4. השלכות השירות על המפקדים

- ברמה האישית, תחושת סיפוק לאור התקדמות של הבוגרים; הכרות אישית של מפקדים עם תחום המוגבלות השכלית.
- ברמה מקצועית, למידה כיצד להתנהל מול הבוגרים.
"לקח זמן, למדתי להיות יותר, באמת סבלני ברמה מטורפת. למדתי לדבר איתם ברוגע, בלי להתעצבן, בהתחלה הייתי מתעצבן, זה מרתיח... לפעמים אתה בא להתעצבן ואז אומר שנייה, זה לא חייל רגיל..."

5. השלכות השירות על המערכת הצבאית

- **השלכות פרקטיות:** תרומה משמעותית לתפקוד היחידה, מבצעים עבודות שחיילים אחרים לא מסוגלים לבצע ולעמוד בהם באופן יעיל.

- **השלכות על אווירה ביחידה:** אווירה נינוחה יותר.

- **השלכות על חיילים אחרים:** הפחתת סטיגמה; הגברת רגישות והבנה וקבלה; מוטיבציה ומחויבות לצבא; סיפוק והנאה במתן עזרה לאחר.

"ההשפעות רק חיוביות, מכיוון שהם עוזרים להם, הם מדברים איתם כל הזמן, אחד יושב ומפלש סכום, ואז יושב איתו XX. וזה שואל אותו על זה וזה על זה. וזה קודם שהוא בא טעון החייל ואין לו חשק, פתאום הפרופורציות קצת לחיים מתאזנות לו והוא עובד."

5. השלכות השירות על המערכת הצבאית

- **השלכות ערכיות:** מימוש התפקיד החברתי של הצבא ולא רק תפקיד בטחוני, המתבטא בערכים של שיוויון, סבלנות וסובלנות. הצבא הופך למערכת ערכית יותר.

"ההתייחסות שלנו לאחר עושה אותנו צבא יותר ערכי.
יותר צבא מייחד את הרוח ולא רק את הכח, שוב זה עדיין
בוסרי, אבל כמו שמאו צה טונג אמר שכל מסע של
שלושת אלפים קילומטרים מתחיל בצעד אחד קטן."

מחקר 3

חיילים ללא מוגבלות
שכלית המשרתים
באותם בסיסים

משתתפים

- 239 חיילים ללא מוגבלות שכלית (מתוכם 130 חיילות)
- גיל ממוצע 20.3 (טווח גילאי 18-45)
- ל- 154 חיילים יש הכרות עם חיילים עם מוגבלות שכלית (85 ללא הכרות)

כלי המחקר: שאלון למילוי עצמי

1. עמדות כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית:

תאר לעצמך את הסיטואציה הבאה: "יוסי ומספר חברים יצאו לארוחת צהרים בחדר האוכל בבסיס. בזמן שהם דיברו מגיע חייל עם מוגבלות שכלית שיוסי אינו מכיר ומצטרף לחבורה. לאחר שעורכים הכרות קצרה בין השניים, כל החברים האחרים צריכים לעזוב. יוסי צריך לחכות כ- 15 דקות היות וממתין לחבר נוסף."

החיילים מתבקשים לענות על שאלות שבודקות מחשבות, רגשות, והתנהגות כתגובה לתיאור המקרה.

כלי מחקר

2. תמיכה בשירות צבאי עבור אנשים עם מוגבלות שכלית.
3. עמדות כלפי שילוב של חיילים עם מוגבלות שכלית.
4. הכרות עם חייל עם מוגבלות שכלית, ידע סובייקטיבי לגבי מוגבלות שכלית.
5. שאלות רקע.

ממצאים: תמיכה בשירות עבור אנשים עם מוגבלות

סוג המגבלה	ללא הכרות עם חיילים עם משה	עם הכרות עם חיילים עם משה
מוגבלות שכלית	2.76***	3.78
מוגבלות פיזית קלה	3.37*	3.76
כבדי שמיעה	2.56**	3.12
מוגבלות פיזית קשה	2.60**	3.09
אפילפסיה	2.60**	3.07
כבדי ראייה	2.29*	2.76
מחלה פסיכיאטרית	1.94**	2.36

כל פריט מדורג מ 1 עד 5. רואים שלכל סוג של מוגבלות חיילים שיש להם הכרות עם חייל עם מוגבלות שכלית מדווחים על מידה רבה יותר של תמיכה בכך שיש לאפשר לחייל עם מוגבלות לשרת.

ממצאים: קשר בין עמדות להכרות

- ככל שמידת ההכרות עם חייל עם מוגבלות שכלית היתה גבוהה יותר כך המשיבים דיווחו על יותר מחשבות חיוביים, פחות רגשות שליליים, יותר עזרה ופחות התרחקות מהחייל עם המוגבלות השכלית.
- הכרות זו תרמה לתפיסה כי חשוב לאפשר לחיילים עם מוגבלות שכלית להשתלב בצבא ולא להפריד ביניהם לבין חיילים ללא מוגבלות שכלית.

דיון

- שילוב בצבא תורם לשינוי עמדות.
- הכרות עם חייל עם מוגבלות שכלית תורמת להפחתת הפחד, ואי נוחות חברתית.
- ממצאים מראים שקשר חברתי זה המרכיב הכי חשוב ביצירת שינוי עמדות.

מחקר 4

הורים ובני משפחה
של בוגרים עם
מוגבלות שכלית

שיטות המחקר

58 ראיונות עומק איכותניים עם הורים (או בני משפחה אחרים) של 36 אנשים עם מוגבלות שכלית.

19 בשלב קורס ההכנה

16 בהתנדבות

16 בשירות

4 לאחר שחרור

3 שנשרו

נושאי הראיון

שאלות לדוגמא - הותאמו לפי שלב הראיון:

- למה רציתם שבנכם יצטרף לפרוייקט? ומי יזם?
- במה אתה מרגישים שהתנדבות תרמה לבן?
- האם התחוללו שינויים אצל הבן?
- כיצד תופסים את בנכם בסביבה הקרובה?
- במבט לעתיד, האם השירות ישפיע עליכם כהורים?
- מה השאיפות שלכם לבנכם לאחר שחרורו?
- כיצד השירות הצבאי תרם לבנכם?

ממצאים

שלוש תימות:

1. משמעות הגיוס:

1.1 עבור הבוגרים.

1.2 עבור ההורים.

1.3 ברמת החברה.

2. מעורבות ההורים.

3. השלכות ההשתתפות.

3.1 על הבוגרים.

3.2 על ההורים.

1.1 משמעות הגיוס עבור הבוגרים

- הגיוס כהגשמת חלום של הבוגרים.
- פגיעה, קנאה ועלבון לבוגרים כאשר לא גויסו בעבר.
"כשאחותו התגייסה הוא בכה. ' אמא למה אני לא יכול להתגייס'.
אמרתי לו 'בעזרת השם', תשמעי לא ידעתי מה, איך זה... זה היה החלום שלו"
- גיוס לצורך התנסות חברתית במפגש עם אנשים ללא מוגבלות.
- קהילת הצבא תאפשר התפתחות של עצמאות לבוגר.
- הורים חושבים שלצבא תהיה תרומה פסיכולוגית לבן (בטחון, ערך עצמי, שייכות, פיתוח אחריות).
- חשיבות השתתפות בכדי לתרום למערכת הצבאית. ערכים.
- חשוב מאוד, מסגרת חלופית לאנשים עם מוגבלות שכלית שמתפקדים ברמה גבוהה יותר. תפתח אופק עתידי לתעסוקה.

1.2 משמעות הגיוס עבור ההורים

- גאווה בבן.
- שכר עבור עמל שלהם לאורך השנים.
- "לנו כהורים זה יעשה רק דבר אחד, להרגיש שהנה הצלחנו לקיים את מה שחלמנו שיקרה. זה נותן לנו כתפיים, כן לראות את הילד פורח ושכולם, כולם הרי מסתכלים עליו... זה יאיר לנו את העיניים בשמחה כזו של הצלחנו... הצלחנו."
- גיוס כסמל לכך שהמערכת מוכנה לשלב ולקבל את ילדם.

1.3 משמעות הגיוס ברמת החברה

- הורים מאמינים שגיוס משמעותי לחברה בכללותה.
- ליצור שינוי עמדות ולהפחית סטיגמה.
- "שיראו אותם. ככה לא רואים אותם. ממש לא רואים אותם. פה יראו אותם והחיילים הצעירים גם. יראו שזה לא כל כך נורא.... זה נותן את הצ'אנס להתערבב, להיות ביחד, ולראות שהם אנשים טובים והם לא מזיקים והם לא איום, והם לא בעייתיים... שלא יתרחקו אלא להפך."

2. מעורבות הורים

- סיום לימודים כצומת שצריך להיערך מחדש לשילוב במסגרת.
- תעסוקה (מע"ש) מתוארת כמסגרת לא מתאימה ליכולות הבוגר. גיוס לצבא כאלטרנטיבה מעודפת.
- "הוא רצה ללכת לצבא. אז ביקשתי שאולי אם אפשר הוא יכול להתנדב לצבא, לא צריך לקבל תשלום, לא צריך לקבל כלום"
- הורים מתארים מאמצים פעילים רבים לצרף בוגר לפרויקט.
- "אני הלכתי מסביב לעולם כדי למצוא מי שאחראי על זה."

2. מעורבות הורים

- בשלב ההתנדבות מעורבות אקטיבית, הסעות, קשר רציף עם מפקדים.
- בשלב השירות ליווי ותמיכה לבוגרים, ומעורבות מול מערכת צבאית בעיקר אם מתעוררים קשיים.
- קשר רציף ותקשורת פתוחה עם מפקדים.
- הורים מאוד מעוניינים שבוגרים ימשיכו בשירות צבאי לזמן ארוך יותר.

3.1 השלכות הפרוייקט על הבוגרים

- תרומה לתפקוד עצמאי יותר של הבן, בעיקר נסיעה בתחבורה ציבורית.
- "הוא פורח, הוא נוסע באוטובוסים, הוא יותר חברותי, הוא יותר מדבר על הדברים. הוא יותר פתוח, זה עשה לו טוב בנשמה."
- העצמה, הקניית מיומנויות, אפשרות להתמודד עם אתגרים ומתן מסר כי יש להם מסוגלות להתמודד.
- "הוא יותר שמח...היתה תקופה קשה שלא רצה ללכת בבוקר למעש...השגרה הזו של בית ספר לחינוך מיוחד...אין לך את המעבר, להכיר משהו חדש, להכיר צורות חדשות של אכילה, להכיר התנהגויות חדשות של אנשים."

3.1 השלכות הפרוייקט על הבוגרים

- תרומות פסיכולוגיות לבוגרים: שיפור בתחושת ערך עצמי ומסוגלות.
- תחושת שייכות ושיוון.
- לבישת מדים כסמל לקבלה של ילדיהם.
- תרומה לבגרות והתמודדות עם אתגרים.
- תרומה לתחושת מסוגלות, התחושה כי עשייתם משמעותית ותורמת למערכת הצבאית ולחברה הישראלית.
- שיפור בתפקוד: יכולת שפתית, תקשורת, התבגרות.

3.2 השלכות הפרוייקט על ההורים

- ההורים אקטיביים בכדי לעזור לשילוב ילדיהם.
 - לצד זאת, יש להם גם חששות לפגיעה פיזית, נפשית או מינית בילדיהם.
 - קונפליקט בין עצמאות לבין תלות בהם כהורים וצורך להשגיח על הבוגרים.
 - חשש שאם לא יצליחו להשתלב זה יגרום להם למפח נפש ורגרסיה.
 - קשר בין איכות חיים של הבוגרים לאיכות חיים של ההורים.
- "זה ייתן לי הרגשה שאם היא שמחה בתוכנית, אז זה ייתן גם לי הרבה. ואם היא יכולה לראות שהיא יכולה לתרום ולהיות שמחה, אז זה יתרום לי לכל החיים."

3.2 השלכות הפרוייקט על ההורים

- עול כספי בשלבי פרוייקט שונים.
- עיכובים בשלבים שונים של הפרוייקט.
- תפיסה חיובית יותר של יכולות ילדיהם ולהאמין שהם מסוגלים ליותר.
- "אחרי הצבא אנחנו רוצים שהוא ימצא איזו עבודה טובה שמתאימה לו ולא סתם משהו בשביל להעביר את הזמן...אולי זה שהוא נמצא בצבא יוכל להכניס אותו למקום יותר מעניין מבחינת עבודה."
- חשש גדול שלא תמצא לבן מסגרת לאחר השחרור.
- רצון שימשיכו לשרת מעבר לתקופה שתוכננה.

סיכום ודיון

סוגיות חשובות לדיון

- תהליך קבלה קפדני והתאמת ציפיות לאורך הדרך מול ההורים והבוגרים.
- פער בין סוציאליזציה בקורס לבין דרישות בצבא: התאמת תכני הקורס וציפיות של בוגרים למה שיפגשו בפועל בבסיסים. למשל, מערכת יחסים עם מפקד, תפקידים אשר יתנו להם למלא.
- הדרכה למפקדים באשר לאיך לעבוד עם הבוגרים ומה תפקידם מולם. הכרות מוקדמת עם בוגרים שישתלבו.

סוגיות חשובות לדיון

- מהו שילוב אופטימלי וריאלי?
- חשיבות של שירות בסמוך ויחד עם עוד בוגרים עם מוגבלות שכלית.
- חשיבות של עצמאות, בעיקר בא לידי ביטוי בנסיעה עצמאית. לאזן בין הרצון להגן על הבוגרים לבין הצורך לאפשר מידה רבה יותר של עצמאות.
- שירות צבאי כמקפצה לעתיד. כיצד משיגים יעד זה? פיתוח חלופות לתעסוקה נתמכת לאחר השחרור.

ממצאי המחקר הוצגו במספר כנסים

- יוני 2011, כנס השירות לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית, 'החלום שלא חלמנו': השילוב של אנשים עם מוגבלות שכלית בשירות צבאי.
- יולי 2011, כנס בית איזי שפירא, המשמעות של שירות צבאי עבור אנשים עם מוגבלות שכלית ובני משפחותיהם.
- ינואר, 2015, כנס מחלות כרוניות, ירושלים. השלכות הפרויקט על חיילים עם מוגבלות שכלית.

ממצאי המחקר הוצגו במספר כנסים

- מרץ, 2015, כנס תסמונת דאון, ירושלים. השלכות הפרויקט על חיילים עם מוגבלות שכלית.
- יולי 2015, כנס בית איזי שפירא, השפעות של פרויקט שווים במדים על שינוי עמדות כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית.
- יולי 2015, University College London, שינוי עמדות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית דרך פרויקט שווים במדים.
- מרץ 2016, כנס חומש, תפיסותיהם של הורים על שירות צבאי של אנשים עם מוגבלות שכלית.

מאמרים מתוכננים

- זהות עצמית של חיילים עם מוגבלות שכלית.
- איכות חיים של בני משפחה של חיילים עם מוגבלות שכלית.
- השלכות על המפקדים ועל המערכת הצבאית.
- עמדות של חיילים ללא מוגבלות שכלית כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית.
- השלכות הפרויקט על שילוב קהילתי בצבא.

קישור לדוח המחקר ולחוקרת

- http://www.kshalem.org.il/uploads/pdf/article_3737_1442737382.pdf
- shirli.werner@mail.huji.ac.il

